

ΤΟΝ ΦΑΝΤΑΖΟΜΑΙ νὰ βαδίζει σ' ἓνα δρόμο τοῦ κέντρου.
Ἕνας ἄντρας ψηλός, ἀδύνατος, μὲ μαῦρα μαλλιά, μὲ μου-
στάκι παχὺ καὶ σκουρόχρωμο. Στὸ ἄριστερό του χέρι κρα-
τάει ἓνα διπλωμένο περιοδικό. Τὸ σφίγγει δυνατά, μοιά-
ζει σὰν νὰ στηρίζεται σ' αὐτὸ καθὼς περπατάει. Τὸν φα-
ντάζομαι βιαστικό, νὰ καπνίζει ἓνα τσιγάρο, νὰ κοιτάζει
δεξιὰ ἄριστερά νευρικός, νὰ βεβαιώνεται πὼς δὲν τὸν
ἀκολουθεῖ κανένας. Εἶναι Αὐγούστος. Συγκεκριμένα, τὸ
πρωινὸ τῆς 27ης Αὐγούστου τοῦ 1984. Τὸν φαντάζομαι
νὰ φτάνει στὴ Λὰ Μπαντέρα καὶ νὰ μπαίνει σ' ἓνα κτή-
ριο τῆς ὁδοῦ Οὐέρφανος. Εἶναι τὰ γραφεῖα σύνταξης τοῦ
περιοδικοῦ *Cauce*,¹ αὐτὸ ὅμως δὲν τὸ φαντάζομαι, αὐτὸ
τὸ ἔχω διαβάσει. Ἡ ὑπάλληλος στὴν ὑποδοχὴ τοῦ κτη-
ρίου τὸν ἀναγνωρίζει. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἔρ-
χεται μὲ τὸ ἴδιο αἶτημα: εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσει μὲ τὴ
δημοσιογράφο ποὺ ἔχει γράψει τὸ ἄρθρο στὸ τεῦχος ποὺ
ἔχει μαζί του. Δυσκολεύομαι νὰ φανταστῶ τὴ γυναῖκα
στὴν ὑποδοχὴ. Δὲν καταφέρνω νὰ σχηματίσω στὸ μυαλό
μου ἓνα καθαρὸ πρόσωπο γι' αὐτήν, οὔτε καὶ τὴν ἔκ-
φραση μὲ τὴν ὁποία κοιτάζει αὐτὸν τὸν νευρικὸ ἄντρα,
ξέρω ὅμως πὼς εἶναι δύσπιστη ἀπέναντί του, ὅπως καὶ
γιὰ τὸν ἐπείγοντα χαρακτήρα τοῦ αἰτήματός του. Φα-

1. Τὸ 23ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, τῆς 29ης Ἰουλίου 1985, πε-
ριεῖχε ὅ,τι θὰ περιγράψει ἡ συγγραφέας στὴ συνέχεια.

ντάζομαι ὅτι προσπαθεῖ νὰ τὸν μεταπείσει, ὅτι τοῦ λέει πὼς τὸ πρόσωπο ποὺ ψάχνει δὲν εἶναι ἐκεῖ, πὼς δὲν θὰ ἔρθει ὅλη τῇ μέρᾳ, νὰ μὴν ἐπιμένει, νὰ φύγει, νὰ μὴν ξαναγυρίσει, καὶ ἐπιπλέον φαντάζομαι, διότι αὐτὸ μοῦ ἀντιστοιχεῖ ἐμένα σὲ τούτῃ ἐδῶ τὴν ἱστορία, πὼς τῇ σκηνῇ τῇ διακόπτει μιὰ γυναικεία φωνὴ τὴν ὁποία, ἂν κλείσω τὰ μάτια, ἐπίσης μπορῶ νὰ τῇ φανταστῶ καθὼς γράφω.

Ἐμένα ψάχνετε, λέει. Τί με θέλετε;

Ὁ ἄντρας παρατηρεῖ ἐπισταμένως τὴ γυναικίκα ποὺ τοῦ μίλησε. Πιθανῶς τῇ γνωρίζει καλά. Πρέπει νὰ τὴν ἔχει δεῖ προηγουμένως σὲ κάποια φωτογραφία. Ἴσως κάποια φορὰ νὰ τὴν παρακολούθησε ἢ νὰ ἐρεύνησε ἓνα φάκελο μὲ τὸ παρελθόν της. Εἶναι ἡ γυναικίκα ποὺ ψάχνει. Αὐτὴ ποὺ ἔχει γράψει τὸ ἄρθρο ποὺ διάβασε καὶ κουβαλάει μαζὶ του. Τὸ ξέρεи. Γι' αὐτὸ πλησιάζει καὶ τῆς ἀπλώνει τὸ δεξὶ του χέρι τείνοντάς της τὴν ταυτότητά του, τὴν ταυτότητα τοῦ μέλους τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων.

Φαντάζομαι πὼς ἡ δημοσιογράφος δὲν περίμενε κάτι τέτοιο. Παρατηρεῖ τὴν ταυτότητα σαστισμένη. Θὰ μποροῦσα νὰ προσθέσω: καὶ φοβισμένη. Ἄντρες Ἀντόνιο Βαλενσουέλα Μοράλες, ὑποδεκανεὺς, ἀριθμὸς δελτίου ταυτότητας 39.432, ἀπὸ τὴν κοινότητα Λὰ Λίγουα. Μαζὶ μὲ τὶς πληροφορίες, μιὰ φωτογραφία μὲ τὸν ἀριθμὸ μητρώου 66.650, ποὺ δὲν τὸν φαντάζομαι, τὸν διαβάζω ἐδῶ, στὴ μαρτυρία ποὺ ἡ ἴδια ἡ δημοσιογράφος ἔγραψε μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ.

Θέλω νὰ σᾶς μιλήσω γιὰ πράγματα ποὺ ἔχω κάνει, λέει ὁ ἄντρας κοιτάζοντάς την στὰ μάτια, καὶ φαντάζομαι ἓνα ἐλαφρὸ τρέμουλο στὴ φωνή του τῇ στιγμῇ ποὺ προφέρει αὐτὲς τὶς λέξεις ποὺ δὲν εἶναι φανταστικές. Θέλω νὰ σᾶς μιλήσω γιὰ ἐξαφανίσεις ἀνθρώπων.

Ἡ πρώτη φορά πού τόν εἶδα ἦταν στό ἐξώφυλλο ἑνὸς περιοδικοῦ. Ἦταν ἓνα τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Cauce*, ἑνὸς ἀπὸ αὐτὰ πού διάβαζα χωρὶς νὰ καταλαβαίνω ποιοί ἦταν οἱ πρωταγωνιστές ὅλων ἐκείνων τῶν πηχυαίων τίτλων πού πληροφοροῦσαν γιὰ ἐπιθέσεις, ἀπαγωγές, ἐπιχειρήσεις, ἐγκλήματα, ἀπάτες, μηνύσεις, καταγγελίες καὶ ἄλλα σκανδαλιστικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς. «Ὁ φερόμενος ὡς δράστης τῆς βομβιστικῆς ἐπίθεσης ἦταν ἐπικεφαλῆς τοπικοῦ γραφείου τῆς CNI²⁾», «Οἱ νεκροὶ μὲ τὸν κομμένο λαιμὸ³ συνεχίζουν νὰ στοιχειώνουν τὴ Λὰ Μονέδα⁴⁾», «Ἐτσι συνωμότησαν γιὰ νὰ σκοτώσουν τὸν Τουκαπέλ Χιμένες⁵⁾», «Ἡ DINA ἦταν μᾶλλον ἐκείνη πού διέταξε τὶς ἐκτελέσεις τῆς Καλάμα⁶⁾». Ὁ τρόπος πού διάβαζα

2. Ἡ Ἑθνικὴ Ὑπηρεσία Πληροφοριῶν, ἀπὸ τοὺς βασικοὺς δολοφονικοὺς μηχανισμοὺς τῆς δικτατορίας, ἡ μυστικὴ ἀστυνομία τῆς Χιλῆς ἐπὶ Πινοσέτ, ὑπεύθυνη γιὰ ἑκατοντάδες δολοφονίες, ἀπαγωγές καὶ βασανιστήρια. Ἀντικατέστησε τὸ 1977 τὴν ἐξίσου δολοφονικὴ DINA καὶ διαλύθηκε τὸ 1990.

3. Ἀναφέρεται στὴν ἀπαγωγή καὶ δολοφονία ἀπὸ τοὺς καραμπινιέρους τριῶν στελεχῶν τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Χιλῆς, τὸ Μάρτιο τοῦ 1985.

4. Τὸ προεδρικὸ μέγαρο τῆς Χιλῆς.

5. Συνδικαλιστὴς πού δολοφονήθηκε ἀπὸ τὴ μυστικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ, τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1982.

6. Ἀναφέρεται στὴν ἐκτέλεση εἴκοσι ἑξὶ ἀτόμων στὴν περιοχή τῆς Καλάμα, τὸ 1973, ἀπὸ τὸ διαβόητο «καραβάνι τοῦ θανάτου»,

τὸν κόσμον στὰ δεκατρία μου χρόνια ὀριζόταν ἀπὸ τὶς σελίδες ἐκείνων τῶν περιοδικῶν ποὺ δὲν ἦταν δικά μου, ποὺ ἀνῆκαν σὲ ὅλους καὶ ποὺ κυκλοφοροῦσαν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι ἀνάμεσα στοὺς συμμαθητές μου στὸ σχολεῖο. Οἱ φωτογραφίες ποὺ ἐμφανίζονταν σὲ κάθε τεύχος ἔστηναν λίγο λίγο ἓνα συγκεχυμένο πανόραμα, ποὺ γιὰ τὸ σύνολό του δὲν κατάφερνα ποτὲ νὰ φτιάξω ἓνα χάρτη, ὅπου ὅμως κάθε σκοτεινὴ λεπτομέρεια ἐπέμενε νὰ μὲ γυροφέρνει σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ ὄνειρά μου.

Θυμᾶμαι μιὰ σκηνή, ἐπινοημένη. Ἐγὼ ἢ ἴδια τῇ φαντάστηκα μὲ ἀφορμὴ ἓνα ἄρθρο ποὺ διάβασα. Στὸ ἐξώφυλλο ὑπῆρχε τὸ σκίτσο ἑνὸς ἀντρα ποὺ καθόταν μὲ τὰ μάτια δεμένα σὲ μιὰ καρέκλα. Δίπλα του ἓνας ἀστυνομικὸς τὸν ἀνέκρινε κάτω ἀπὸ ἓναν μεγάλο ἀναμμένο προβολέα. Στὶς μέσα σελίδες τοῦ περιοδικοῦ ὑπῆρχε ἓνα εἶδος καταλόγου μὲ τὶς μορφές τῶν βασανιστηρίων ποὺ εἶχαν καταγραφεῖ μέχρι ἐκείνη τῇ στιγμῇ. Ἐκεῖ διάβασα τὶς μαρτυρίες κάποιων θυμάτων καὶ εἶδα διαγράμματα καὶ σχέδια ποὺ ἦταν σὰν νὰ εἶχαν βγεῖ ἀπὸ μεσαιωνικὸ βιβλίο. Δὲν θυμᾶμαι ὅλες τὶς λεπτομέρειες, ἀλλὰ μοῦ ἔχει μείνει καθαρά στὸ μυαλό ἡ ἀφήγηση ἑνὸς νεαροῦ δεκαῆξι χρονῶν ποὺ ἔλεγε ὅτι στὸ κέντρο κρήτησης ἀπ' ὅπου πέρασε τοῦ εἶχαν βγάλει τὰ ροῦχα, τοῦ εἶχαν ἀλείψει τὸ σῶμα μὲ περιττώματα καὶ τὸν εἶχαν κλείσει σ' ἓνα σκοτεινὸ δωμάτιο γεμάτο ἀρουραίους.

τὴν εἰδικὴ ὁμάδα τοῦ στρατοῦ ποὺ τὸ 1973, μετὰ ἀπὸ ἐντολὴ τοῦ Πινοστέτ, διέσχισε τὴ χώρα βασανίζοντας καὶ ἐκτελώντας μὲ ἰδιαίτερα βάνανυσο τρόπο περίπου ἑκατὸ πολιτικούς κρατούμενους.

Δέν τὸ ἤθελα, ἀλλὰ ἀναπόφευκτα φαντάστηκα ἐκεῖνο τὸ σκοτεινὸ δωμάτιο τὸ γεμάτο ἀρουραίους.

Ὁνειρεύτηκα ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ ξύπνησα πολλές φορές με αὐτὸ τὸ ὄνειρο.

Ἀκόμα καὶ τώρα δὲν καταφέρνω νὰ τὸ διώξω μακριά μου, καὶ γι' αὐτὸ ἴσως τὸ γράφω ἐδῶ σὰν ἕναν τρόπο νὰ τὸ ξεφορτωθῶ ἀπὸ πάνω μου.

Ἀπὸ τὸ ἴδιο ὄνειρο, ἢ μπορεῖ καὶ ἀπὸ κάποιον παρόμοιο, κληρονόμησα τὸν ἄντρα πὺ φαντάζομαι. Ἕναν ἄντρα ἀπλὸ καὶ συνηθισμένο, σὰν ὅποιονδῆποτε ἄλλον, χωρὶς τίποτε ἰδιαίτερο, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ παχὺ μουστάκι πὺ ἐμένα τουλάχιστον μοῦ τράβηξε τὴν προσοχή. Τὸ πρόσωπό του στὸ ἐξώφυλλο ἐνὸς ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ περιοδικὰ καὶ πάνω ἀπὸ τὴ φωτογραφία του ἕνας μεγάλος τίτλος με λευκὰ γράμματα πὺ ἔλεγε: ΕΓΩ ΒΑΣΑΝΙΣΑ. Ἀποκάτω μποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάσει ἄλλη μιὰ φράση: Η ΤΡΟΜΑΚΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΕΝΟΣ ΣΤΕΛΕΧΟΥΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ. Μέσα ὑπῆρχε ἕνα ἐνθετο ὅπου δημοσιευόταν μιὰ μεγάλη καὶ ἀποκλειστικὴ συνέντευξη. Σ' αὐτὴν ὁ ἄντρας ἔκανε μιὰ ἀναδρομὴ σὲ ὅλη τὴν πορεία πὺ εἶχε ὡς πράκτορας τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν, ἀπὸ τότε πὺ ἦταν νεαρὸς σμηνίτης στὴν Ἀεροπορία μέχρι τὴ στιγμή πὺ εἶχε φτάσει νὰ καταθέσει τὴ μαρτυρία του στὸ περιοδικό. Σελίδες ἐπὶ σελίδων με λεπτομερεῖς πληροφορίες γιὰ ὅ,τι εἶχε κάνει, με ὀνόματα πρακτῶρων, κρατούμενων, καταδοτῶν, με διευθύνσεις κέντρων κράτησης, με στοιχεῖα γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ σημείων ὅπου εἶχαν θαφτεῖ πτώματα, με τὶς ἰδιαίτερες λεπτομέρειες γιὰ κάθε μέθοδο βασανισμοῦ, με τὴν περι-

γραφὴ πολλῶν ἐπιχειρήσεων. Σελίδες σὲ χρῶμα γαλάζιο, τὸ θυμᾶμαι καλὰ, μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες μπῆκα γιὰ μιὰ στιγμὴ σὲ ἓνα εἶδος παράλληλης πραγματικότητας, ἀπειρης καὶ σκοτεινῆς, ὅπως ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο ποὺ ἐβλεπα στὰ ὄνειρά μου. "Ἐνα σύμπαν ἀνησυχητικὸ ποὺ διαισθανόμασταν ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ ἔξω, κρυμμένο πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ σχολείου καὶ τῶν σπιτιῶν μας, στὸ ὁποῖο ὅλα συνέβαιναν μὲ μιὰ λογικὴ ποὺ τὴ διέπουν οἱ κανόνες τοῦ ἐγκλεισμοῦ καὶ τῶν ἀρουραίων. Μιὰ ἱστορία τρόμου μὲ ἀφηγητὴ καὶ πρωταγωνιστὴ ἓναν κύριο ἀπλὸ καὶ συνηθισμένο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὸν καθηγητὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἔτσι τὸ σκεφτήκαμε, μ' ἐκεῖνο τὸ ἐξίσου παχὺ μουστάκι πάνω ἀπὸ τὸ στόμα του. 'Ο ἄντρας ποὺ βασάνιζε δὲν μιλοῦσε γιὰ ἀρουραίους στὴ συνέντευξη, ἀλλὰ μπορούσε κάλλιστα νὰ εἶναι ὁ θηριοδασκτὴς ὅλων τους. Ὑποθέτω πὼς αὐτὸ φαντάστηκα. "Ἐναν γητευτὴ ποντικιῶν ὁ ὁποῖος ἔπαιζε μιὰ μελωδία ποὺ τὰ ὑποχρέωνε νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ποὺ δὲν τοὺς ἄφηνε ἄλλη ἐναλλακτικὴ λύση ἀπὸ τὸ νὰ προχωρήσουν στὴ σειρά καὶ νὰ εἰσέλθουν σ' ἐκεῖνο τὸν ἀνησυχητικὸ τόπο ὅπου κατοικοῦσε. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τέρας ἢ μὲ μοχθηρὸ γίγαντα, οὔτε μὲ ψυχοπαθὴ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ ξεφύγεις. Δὲν φαινόταν κὰν σὰν ἐκείνους τοὺς καραμπινιέρους⁷ ποὺ μὲ ἀρβύλες, κράνη καὶ ἀσπίδες μᾶς πλάκωναν μὲ τὰ γκλόμπ στὶς διαδηλώσεις στοὺς δρόμους. 'Ο ἄντρας ποὺ βασάνιζε μπορούσε νὰ εἶναι ὅποιοσδήποτε. 'Ακόμα καὶ ὁ καθηγητὴς μας στὸ σχολεῖο.

7. Ἡ ἀστυνομία τῆς Χιλῆς, μέρος ὡστόσο τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Τὸ ἐμβληματὶς τους εἶναι δύο σταυρωτὲς καραμπίνες.

Ἡ δεύτερη φορά πού τὸν εἶδα ἦταν μετὰ ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια. Δούλευα στὸ σενάριο μιᾶς τηλεοπτικῆς σειρᾶς ὅπου σὲ μία ἀπὸ τὶς ἱστορίες πρωταγωνιστοῦσε ἓνας χαρρακτήρας πού τὸν εἶχαμε ἐμπνευστεῖ ἀπὸ αὐτόν. Ἦταν μιὰ σειρὰ μυθοπλασίας, μὲ μπόλικο ρομάντζο, βέβαια, ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι στὴν τηλεόραση, ἐπιπλέον ὅμως, καὶ γιὰ νὰ εἴμαστε δίκαιοι μὲ τὸ ὕλικό καὶ τὴν ἐποχὴ στὴν ὁποία συνέβαινε ἡ ἱστορία, μὲ καταδιώξεις καὶ θανάτους.

Ὁ χαρρακτήρας πού δημιουργήσαμε ἦταν ἓνας πράκτορας τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν πού, ἀφοῦ λάμβανε μέρος σὲ ἐπιχειρήσεις συλλαμβάνοντας καὶ βασανίζοντας ἀνθρώπους, ἐπέστρεφε στὸ σπίτι του, ἄκουγε μιὰ κασέτα μὲ ρομαντικὰ τραγούδια καὶ διάβαζε περιοδικὰ μὲ τὸν Σπάιντερμαν μαζὶ μὲ τὸν γιό του γιὰ νὰ τὸν βάλει νὰ κοιμηθεῖ. Ἐπὶ δώδεκα ἐπεισόδια παρακολουθοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὴ διπλὴ ζωὴ του, αὐτόν τὸν ἀπόλυτο διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὴν προσωπικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐργασία, πού λίγο λίγο καὶ ὑπόγεια τὸν συντρίβει. Δὲν ἐνιωθε πλέον ἄνετα στὴ δουλειά του, τὰ νεῦρα του ἄρχιζαν νὰ τὸν προδίδουν, τὰ ἡρεμιστικά δὲν ἔφερναν ἀποτελεσμα, δὲν κοιμόταν καὶ δὲν ἔτρωγε, εἶχε πάψει νὰ μιλάει στὴ γυναίκα του, ν' ἀγγίζει τὸν γιό του, νὰ συναναστρέφεται τοὺς συναδέλφους του. Ἐνιωθε ἄρρωστος, ἀνήσυχος καὶ τρομοκρατημένος ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του, παγιδευμένος σὲ μιὰ πραγματικότητα ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ἤξερε πῶς νὰ δραπετεύσει. Στὴν κορύφωση τῆς σειρᾶς πῆγαινε στοὺς ἴδιους τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς παρέδιδε τὴ σκληρὴ μαρτυρία του γιὰ ὅσα εἶχε κάνει ὡς πράκτορας τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν, σὲ μιὰ ἀπελπισμένη χειρονομία κἄθαρσης καὶ ἀνακούφισης.

Γιὰ νὰ γράψω τὸ σενάριο τῆς σειρᾶς βρέθηκα πάλι ἀντιμέτωπη μὲ τὸ περιοδικὸ ποὺ εἶχα διαβάσει ὅταν ἤμουν ἑφηβῆ.

Ἐκεῖ τὸν ξαναεἶδα στὸ ἐξώφυλλο.

Τὸ παχὺ του μουστάκι, τὰ σκοτεινὰ του μάτια νὰ μὲ κοιτάζουν ἀπὸ ἀπέναντι, ἀπὸ τὸ χαρτί, κι ἐκεῖνη ἡ φράση τυπωμένη πάνω στὴ φωτογραφία του: ΕΓΩ ΒΑΣΑΝΙΣΑ.

Τὰ μάγια ἔμεναν ἀνέπαφα. Ἴδια μὲ ἀρουραῖο, εἶχα ἐπισκιαστεῖ ξανὰ ἀπὸ τὴ μορφὴ του, διατεθειμένη νὰ τὸν ἀκολουθήσω ὅπου κι ἂν μὲ πῆγαινε ἡ μαρτυρία του. Διάβασα λεπτομερῶς κάθε γραμμὴ ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἶχε πεῖ. Εἴκοσι πέντε χρόνια μετὰ, ὁ συγκεχυμένος χάρτης μου σιγὰ σιγὰ ξεκαθάριζε σὲ κάποιες περιοχές. Τώρα ἀναγνώριζα μὲ σαφήνεια ποιοί ἦταν καὶ τί ρόλο ἔπαιζαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ψευδώνυμα ποὺ ἀνέφερε. Ὁ σμῆναρχος Ἑδγαρ Σεμπάγιος Χόνες⁸ ὁ πτέραρχος Ἐνρίκε Ρουῖς Μπούνγκερ, διευθυντῆς τῆς Ὑπηρεσίας Πληροφοριῶν τῆς Ἀεροπορίας· ὁ Χοσὲ Οὐεῖμπέλ Ναβαρέτε, ἡγετικὸ στέλεχος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος· ὁ ἀξιοθαύμαστος Κίλα Ροδρίγκες Γκαγιάρδο, μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος· ὁ Οὐάλι, πολίτης πράκτορας τοῦ Ἐνιᾶίου Κομάντο⁹ ὁ Φάντα, πρῶν μέλος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ κατόπιν καταδότης καὶ

8. Διαβόητος βασανιστής, καταδικάστηκε γιὰ τὸ βασανισμὸ μέχρι θανάτου τοῦ Ἀλμπέρτο Μπατσελέτ, πατέρα τῆς μετέπειτα προέδρου τῆς Χιλῆς Μιτσέλ Μπατσελέτ.

9. Comando Conjunto: ὁμάδα καταστολῆς ἀποτελούμενη ἀπὸ μέλη διαφόρων σωμάτων (στρατοῦ, ἀεροπορίας, ἀστυνομίας) ἀλλὰ

διώκτης· οί Φίφο Πάλμα, Κάρλος Κοντρέρας Μαλούχε, Γιούρι Γάονα, Καρόλ Φλόρες, Γκιγέρμο Μπράτι, Ρενέ Μπασόα, ό Κόνιο Μολίνα, ό σενιόρ Βελάσκο, ό Πατάν, ό Γέρκο, ό Λούτι, ή Έταιρεία,¹⁰ τó Πελδεοúε, τó Ρέμο Σέρο, ή Φωλιά 18, ή Φωλιά 20, ή Φωλιά 22, ό Ένιαίος Φορέας τών Υπηρεσιών Πληροφοριών τού Χουάν Άντόνιο Ρίος. Ό κατάλογος είναι άτελείωτος. Μπήκα ξανά σ' εκείνη τή σκοτεινή διάσταση, αύτή τή φορά όμως μ' ένα φανάρι που κουβαλοúσα έπί χρόνια και μου επέτρεπε νά κινούμαι πολύ καλύτερα εκεί μέσα. Τό φώς εκείνης τής λάμπας φώτισε τή διαδρομή μου και ένιωσα τή βεβαιότητα ότι όλα τά στοιχεía που είχε δώσει ό άντρας που βασάνιζε δέν ήταν εκεί μόνο για νά προκαλέσουν έκπληξη στόν άναγνώστη εκείνης τής έποχής και νά τού άνοιξουν τά μάτια στόν έφιάλτη, αλλά είχαν έκστομιστεί και δημοσιευθεί έπίσης για νά σταματήσουν τή μηχανική τού κακού. Ήταν μιá άπόδειξη σαφής και συγκεκριμένη, ένα μήνυμα σταλμένο άπό τήν άλλη πλευρά τού καθρέφτη, άναντίρρητο και πραγματικό, για νά έπιβεβαιώσει πώς όλο εκείνο τó παράλληλο και άόρατο σύμπαν ήταν άληθινό, όχι μιá εύφάνταστη επινόηση, όπως πολλές φορές είχαν πει.

Ή τελευταία φορά που τόν είδα ήταν πριν άπό μερικές έβδομάδες. Δουλεύω στó σενάριο τού ντοκιμαντέρ κά-

και πολίτες. Άρχισε νά δρᾷ στα τέλη τού 1975 και είναι υπεύθυνη για πολλές δολοφονίες, έξαφανίσεις κ.λπ.

10. Μυστικό κέντρο κράτησης και βασανιστηρίων, όπως και τά όνόματα τών τοποθεσιών που ακολουθούν.

πιοιων φίλων σχετικά με τὸ Βικαριάτο τῆς Ἀλληλεγγύης,¹¹ ἕναν ὀργανισμό τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ποὺ δημιουργήθηκε στὴν καρδιά τῆς δικτατορίας γιὰ νὰ προσφέρει βοήθεια στὰ θύματα. Ἡ ταινία εἶναι μιὰ ἀποτύπωση τῆς δουλειᾶς ποὺ ἔκαναν κυρίως οἱ δικηγόροι καὶ οἱ κοινωνικοὶ λειτουργοὶ τῆς ὀργάνωσης ἐνάντια στὶς μυστικὲς ὑπηρεσίες. Μὲ βάση τὶς μαρτυρίες καὶ ὅλο τὸ ὕλικό ποὺ λίγο λίγο συγκέντρωναν με κάθε περίπτωση βίαιης ἐξαφάνισης, σύλληψης, ἀπαγωγῆς, βασανισμοῦ ἢ ὅποιασδήποτε ἄλλης ἐπίθεσης με τὴν ὁποία ἀναλάμβαναν νὰ ἀσχοληθοῦν, προέκυπταν στοιχεῖα ποὺ τοὺς βοήθησαν νὰ διαμορφώσουν κάτι σὰν ἕνα πανόραμα τῆς καταστολῆς. Μελετώντας ἐπίμονα αὐτὸ τὸ τοπίο, ἡ ὁμάδα τοῦ Βικαριάτου πᾶσχιζε νὰ ξεσκεπάσει τὴ μοχθηρὴ λογικὴ ποὺ κυριαρχοῦσε σ' αὐτό, ὥστε με λίγη τύχη νὰ προλαμβάνουν τὶς ἐνέργειες τῶν ἀστυνομικῶν καὶ νὰ σώζουν ζωές.

Εἶναι χρόνια ποὺ δουλεύουμε τὴν ταινία καὶ τὸ ὕλικό εἶναι τόσο συγκλονιστικό, ποὺ μᾶς φέρνει ναυτία. Οἱ φίλοι μου, οἱ δημιουργοὶ τοῦ ντοκιμαντέρ, κινηματογράφησαν ὥρες καὶ ὥρες συνεντεύξεων με τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς ἱστορίας. Ὁ καθένας ἀφηγήθηκε μπροστὰ στὴν κάμερα τὴν εἴσοδό του στὴν ὀργάνωση, τὴ δουλειά του σ' αὐτὴ καὶ τὸν παράξενο τρόπο με τὸν ὁποῖο ἄρχιζαν σιγὰ σιγὰ νὰ μετατρέπονται σὲ ντετέκτιβ, σὲ κατασκόπους, σὲ μυστικοὺς ἐρευνητές. Ὅλοι εἶχαν καταλήξει νὰ

11. Δημιουργήθηκε τὸ 1976 ἀπὸ τὸν πάπα Παῦλο ΣΤ', μετὰ ἀπὸ αἵτημα τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σαντιάγο, Ραούλ Σίλβα Ἐνρίκες.

ἀναλύουν πληροφορίες, νὰ κάνουν ἐρωτήσεις, νὰ ὀργανώνουν ἐπιχειρήσεις, νὰ κατασκευάζουν ἓνα εἶδωλο τῶν ὑπηρεσιῶν ἀσφαλείας τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ μὲ σκοποὺς πιὸ εὐγενεῖς. Ὅσα καταγράφηκαν σὲ κάθε συνέντευξη ἔχουν τεράστιο ἐνδιαφέρον καὶ παρουσιάζονται μὲ τέτοιο βαθμὸ πυκνότητος, ποὺ ἔκανε πολὺ δύσκολη τὴν ἐπιλογή. Γι' αὐτό, ὅποτε κανονίζω νὰ πάω γιὰ δουλειά, αὐτὸ πρέπει νὰ γίνεται πολὺ νωρὶς τὸ πρωὶ καὶ μὲ ἓναν δυνατὸ καφέ, γιὰ νὰ ἔχω ὅσο μεγαλύτερη διαύγεια γίνεται.

Τὸ πρωινὸ ποὺ θέλω νὰ διηγηθῶ εἶναι ἓνα ἀπ' αὐτά. Ντούς, καφές, σημειωματάριο, μολύβι καὶ τὸ κουμπὶ τοῦ play γιὰ νὰ ξεκινήσω τὸ καινούργιο μοντᾶζ ποὺ πρέπει νὰ ἐλέγξω. Καθὼς τὸ ἔκανα, κρατοῦσα σημειώσεις, συγκρατοῦσα εἰκόνες, δοκίμαζα νοερὰ κοψίματα, ἀκουγα ξανὰ καὶ ξανὰ ὀρισμένες σφῆνες γιὰ νὰ πειστῶ ἂν ἦταν ἀπαραίτητες ἢ ὄχι. Μὲ ὅλα αὐτὰ ἀσχολιόμουν, ἀνάμεσα σὲ μαρτυρίες, συνεντεύξεις καὶ εἰκόνες ἀρχείου γνωστὰς καὶ ἐλεγμένες ἑκατομμύρια φορές, ὅταν ἀπροσδόκητα ἐμφανίστηκε αὐτός, ὁ ἄντρας ποὺ βασάνιζε.

Βρισκόταν μπροστά μου. Δὲν ἦταν πλέον μόνο μιὰ ἀκίνητη εἰκόνα τυπωμένη σὲ κάποιο περιοδικό.

Τώρα τὸ πρόσωπό του ἀποκοῦσε ζωὴ στὴν ὀθόνη, ξαναζωντάνευε ἐκείνη τὴν παλιὰ μαγεία κι ἐμφανιζόταν γιὰ πρώτη φορὰ ἐν κινήσει. Τὰ μάτια του ἀνοιγόκλειναν μπροστὰ στὴν κάμερα, τὰ φρύδια του κινοῦνταν ἀνεπαίσθητα. Μποροῦσε κανεῖς νὰ ἀντιληφθεῖ ἀκόμα καὶ τὸ στῆθος του νὰ πάλλεται ἀδιόρατα καθὼς ἀνέπνεε.

Οί φίλοι μου μοῦ ἐξήγησαν ὅτι εἶχαν ἀξιοποιήσει μιὰ ἐπίσκεψή του καὶ κατάφεραν νὰ τοῦ πάρουν συνέντευξη. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε νὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '80, ἀπὸ τὴ στιγμή πού κατέθεσε τὴ μαρτυρία του καὶ βγῆκε παράνομα ἀπὸ τὴ χώρα. Τριάντα χρόνια μετὰ ξαναγύριζε γιὰ νὰ πάει στὰ δικαστήρια καὶ νὰ συνεχίσει νὰ καταθέτει, αὐτὴ τὴ φορά ὅμως γιὰ συγκεκριμένες ὑποθέσεις ἐνώπιον ἐνὸς ἢ πολλῶν δικαστηρίων. Ἡ ἰδέα ἦταν δική του, δὲν τὸν εἶχαν καλέσει. Ἀκόμα καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν τῆς Γαλλίας, πού ἦταν ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν ἀσφάλειά του ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, εἶχαν προσπαθήσει νὰ τὸν μεταπείσουν. Ἡ εἰκόνα πού εἶδα ἐκεῖνο τὸ πρωὶ στὴν ὀθόνη τῆς τηλεόρασής μου ἦταν ἐνὸς ἀνθρώπου πού εἶχε ἐπιστρέψει στὴ χώρα του μετὰ ἀπὸ πολὺν καιρὸ μὲ τὴν πεποίθηση πὼς ἔπρεπε νὰ κλείσει ἓνα κεφάλαιο. Πράγματι, αὐτὸ εἶχε δηλώσει στὴ μοναδική συνέντευξη πού ἔδωσε στὸν Τύπο κατὰ τὸ σύντομο πέρασμα του ἀπὸ τὴ Χιλή.

Τώρα ἀκριβῶς πού γράφω, καθάραω ξανά αὐτὴ τὴν εἰκόνα στὴν ὀθόνη μου.

Εἶναι αὐτός. Βρίσκεται ἐκεῖ, πίσω ἀπὸ τοὺς κρυστάλλους.

Ὁ ἄντρας πού βασάνιζε μὲ κοιτάζει καταπρόσωπο σὰν νὰ μὲ βλέπει στ' ἀλήθεια. Ἔχει τὸ ἴδιο παχὺ μουστάκι, ἀλλὰ τώρα πιὰ δὲν εἶναι μαῦρο, εἶναι μαῶλλον γκριζο, ὅπως καὶ τὰ μαλλιά του. Ἔχουν περάσει τριάντα χρόνια ἀπὸ ἐκείνη τὴ φωτογραφία στὸ ἐξώφυλλο τοῦ περιοδικοῦ

Cause. Τριάντα χρόνια που τὰ προδίδουν οἱ ρυτίδες που αὐλακώνουν τὸ πρόσωπο καὶ τὸ μέτωπό του, τὰ φωτοχρωματικὰ γυαλιὰ που φοράει καὶ τὰ γκριζὰ μαλλιά που ἤδη ἀνέφερα. Μιλάει μὲ μιὰ φωνή που δὲν γινώριζα. Μ' ἓναν τόνο ἥρεμο, πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνον που πρέπει νὰ εἶχε τὴ στιγμή που πῆγε νὰ καταθέσει τὴ μαρτυρία του τὸ '84. Ἡ φωνή του εἶναι ἕως καὶ ἀπαλή, συνεσταλμένη, πολὺ διαφορετικὴ ἀπ' ὅ,τι φανταζόμουν. Θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι ἀπαντάει μὲ τὸ ζόρι στὶς ἐρωτήσεις που τοῦ κάνουν οἱ φίλοι μου, χωρὶς νὰ θέλει νὰ τὸ κάνει, ἀλλὰ μὲ τὴν πεποίθηση πὼς εἶναι ἓνα καθήκον, σὰν νὰ ἐκτελεῖ τὴ διαταγὴ ἐνὸς ἀνωτέρου του.

Τὸν κοιτάζω καὶ σκέφτομαι αὐτὸ τὸ πράγμα, τὴν κρυφὴ ἀνάγκη νὰ ἐκτελεῖ πάντα τὴ διαταγὴ κάποιου ἀνωτέρου.

Τώρα ὅλα εἶναι μέρος μιᾶς παλιᾶς ἱστορίας, καὶ χρησιμοποιεῖ πολὺ τὴν ἔκφραση «θυμᾶμαι ὅτι», ἐνῶ τὰ μάτια του προδίδουν τὴν προσπάθεια τῆς μνήμης. Ὑπάρχουν μόνο μιὰ-δυὸ φράσεις σ' αὐτὴ τὴ συνέντευξη που μοῦ τραβοῦν τὴν προσοχή. Φράσεις που δὲν εἶχα διαβάσει πουθενὰ προηγουμένως καὶ τὶς ὁποῖες ὁ ἄντρας διατυπώνει μὲ ἥρεμο ὕφος, ἐκτοξεύοντάς τες στὸν ἀέρα γιὰ νὰ τὶς μαζέψω ἐγὼ καὶ νὰ τὶς γράψω.

Θυμᾶμαι τὶς πρώτες πορεῖες.

Ὁ κόσμος ἔβγαινε στοὺς δρόμους κρατώντας πλακάτ μὲ τοὺς ἐξαφανισμένους συγγενεῖς του.

Μερικὲς φορὲς περνοῦσα ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμο.

*Ἔβλεπα ἐκεῖνες τὶς κυρίες, ἐκείνους τοὺς κυρίους.
Κοίταξα τὶς φωτογραφίες ποὺ κρατοῦσαν κι ἐγὼ
ἔλεγα:
αὐτοὶ δὲν ξέρουν, ἐγὼ ὅμως ξέρω ποῦ βρίσκεται αὐ-
τὸς ὁ ἄνθρωπος,
ἐγὼ ξέρω τί τοῦ συνέβη.*

Τὸ πρόσωπό μου ἀντικατοπτρίζεται στὴν ὀθόνη τῆς τηλεόρασης καὶ ἡ μορφή μου συγχωνεύεται μὲ τὴ δική του. Βλέπω τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ πίσω του, ἢ ἀπὸ μπροστὰ του, δὲν ξέρω. Στὴν εἰκόνα μοιάζω μὲ φάντασμα, μὲ μιὰ σκιά ποὺ τὸν περιβάλλει, σὰν ἓνας κατάσκοπος ποὺ τὸν παρακολουθεῖ χωρὶς αὐτὸς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται. Τώρα ποὺ τὸ παρατηρῶ, νομίζω πὼς ἐν μέρει αὐτὸ εἶμαι: ἓνας κατάσκοπος ποὺ τὸν παρακολουθεῖ χωρὶς αὐτὸς νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται. Εἶναι τόσο κοντά, ποὺ θὰ μπορούσα νὰ τοῦ μιλήσω στὸ ἀφτί. Νὰ τοῦ μεταφέρω κάποιο μήνυμα ποὺ αὐτὸς θὰ ἐκλάμβανε ὡς δική του σκέψη, ἀφοῦ δὲν μὲ βλέπει, δὲν ξέρει πὼς βρίσκομαι ἐδῶ μὲ τὴν πρόθεση νὰ τοῦ μιλήσω. Ἡ, μᾶλλον, νὰ τοῦ γράψω, ποὺ εἶναι τὸ μοναδικὸ ποὺ ξέρω νὰ κάνω. Θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι μιὰ-δυὸ φράσεις πάνω στοὺς κρυστάλλους τῆς ὀθόνης, μπροστὰ στὰ μάτια του, τὶς ὁποῖες αὐτὸς θὰ διάβαζε σὰν παραφυσικὴ ὀπτασία. Ἐνα σῆμα ἀπὸ τὸ ἐπέκεινα, στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι συνηθισμένος. Ἐνα σημεῖωμα σὲ γυάλινο μπουκάλι ριγμένο σ' ἐκείνη τὴ μαύρη θάλασσα ὅπου ναυαγοῦσαν ὅλοι ὅσοι ἔχουν κατοικήσει κάποια στιγμή σ' αὐτὴ τὴν παράλληλη καὶ σκοτεινὴ διάσταση. Παρόλο ποὺ δὲν εἶναι εὐκόλο, θὰ ἔβρισκα τὰ στοιχεῖα του καὶ θὰ τοῦ ἔγραφα μιὰ ἐπιστολὴ προσπαθώντας

νά πιάσω έπαφή. 'Η έπιστολή θά ήταν πολὺ τυπική, θά χρησιμοποιοῦσα ἐκεῖνο τὸ ἀξιότιμε, ἀπευθύνομαι σ' ἐσᾶς, σᾶς χαιρετῶ μὲ ἐκτίμηση, γιατί νομίζω πῶς μόνον ἔτσι θά μπορούσε ν' ἀποφασίσει τελικά νά τή διαβάσει. Θά τοῦ ἔλεγα πῶς θέλω νά γράψω γι' αὐτόν καί πῶς μοῦ φαίνεται δίκαιο νά τὸν ἐνημερώσω καί ἴσως, ἂν τὸ ἐπιθυμεῖ, νά τὸν κάνω κομμάτι αὐτοῦ τοῦ σχεδίου ποὺ φαντάζομαι.

Ἀξιότιμε Ἀντρές,

Δὲν γνωρίζομαστε προσωπικά καί ἐλπίζω πῶς τὸ θάρρος ποὺ πῆρα νά βρῶ τή διεύθυνσή σας καί νά τολμήσω νά σᾶς γράψω δὲν θά σᾶς ἀποτρέψει ἀπὸ τὸ νά συνεχίσετε νά διαβάζετε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή. Τὸ κίνητρό της εἶναι ὅτι θά ήθελα νά ἔρθω σὲ ἐπαφή μαζί σας διότι ἔχω τὴ φαντασίωση νά γράψω ἓνα βιβλίο βασισμένο στὸ πρόσωπό σας. Γιατί, θά ἀναρωτιέστε δικαίως, καί μπορῶ νά σᾶς ἀπαντήσω πῶς κι ἐγὼ ἡ ἴδια ἔχω θέσει στὸν ἑαυτό μου τὸ ἐρώτημα χωρὶς νά ἔχω δώσει κάποια ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση. Οἱ λόγοι δὲν εἶναι σαφεῖς ἐπειδὴ γενικῶς δὲν ξέρω ποτὲ μὲ σαφήνεια τὴν αἰτία τῶν ἐμμονῶν μου, κι ἐσεῖς, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἔχετε μετατραπεῖ γιὰ μένα σὲ ἐμμονή. Χωρὶς νά τὸ γνωρίζετε, ἀκολουθῶ τὰ βήματά σας ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουν δεκατριῶν χρόνων, ὅταν σᾶς εἶδα σ' ἐκεῖνο τὸ ἐξώφυλλο τοῦ περιοδικοῦ *Cause*. Δὲν καταλάβαινα, καί ἀκόμα δὲν καταλαβαίνω, ὅλα ὅσα συνέβαιναν γύρω μου ὅταν ἤμουν μικρὴ καί ὑποθέτω ὅτι, προσπαθώντας νά καταλάβω λίγο, μαγεύτηκα ἀπὸ τὰ λόγια σας, ἀπὸ τὴν πιθανότητα νά ἀποκρυπτογραφήσω μὲ τὴ βοήθειά τους τὸ αἶνιγμα. Ἀργότερα, λόγῳ ἐνδιαφέροντος καί δουλειᾶς,

γνώρισα λεπτομερῶς τὴν ἱστορία σας καὶ ἔχω καταφέρει νὰ διαβάσω ὅλο τὸ σχετικὸ ὕλικὸ ποὺ ἔχει ἐκδοθεῖ, ὕλικὸ ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ μοῦ φαίνεται πενιχρὸ καὶ μίζερο λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν ἀξία τῶν στοιχείων ποὺ δώσατε. Τώρα ποὺ σᾶς γράφω, προσπαθῶ ξανὰ νὰ ξεκαθαρίσω τὰ ἐλαττήριά μου γιὰ νὰ μὴ φαίνομαι τόσο ἀσαφὲς μπροστὰ σας, ἀλλὰ τὸ μόνον ποὺ μπορῶ ἐντίμως νὰ σᾶς πῶ εἶναι ὅτι ὡς ἀπάντηση ἐμφανίζονται κι ἄλλες ἐρωτήσεις.

Γιατί νὰ γράψω γιὰ σᾶς; Γιατί νὰ ξαναζωντανέψω μιὰ ἱστορία ποὺ ἄρχισε πάνω ἀπὸ σαράντα χρόνια πρὶν; Γιατί νὰ μιλήσω πάλι γιὰ κόρβο,¹² «ψησταριές» μὲ ἡλεκτροδὸκ καὶ ἀρουραίους; Γιατί νὰ μιλήσω πάλι γιὰ ἐξαφανίσεις ἀνθρώπων; Γιατί νὰ μιλήσω γιὰ ἕναν ἀνθρωπο ποὺ συμμετεῖχε σὲ ὅλα αὐτὰ καὶ κάποια στιγμή ἀποφάσισε πῶς δὲν μπορούσε πλέον νὰ τὸ κάνει αὐτό; Πῶς ἀποφασίζει κανεὶς πῶς δὲν μπορεῖ ἄλλο πιά; Ποιὸ εἶναι τὸ ὄριο γιὰ νὰ πάρει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση; Ὑπάρχει κάποιο ὄριο; Ἐχουμε ὅλοι τὸ ἴδιο ὄριο; Τί θὰ εἶχα πράξει ἐγὼ ἂν, στὰ δεκαοχτώ μου χρόνια, ὅπως κι ἐσεῖς, εἶχα παρουσιαστεῖ γιὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ στρατιωτικὴ μου θητεία καὶ ὁ ἀνώτερός μου μὲ εἶχε βάλει νὰ φυλάω μιὰ ὁμάδα πολιτικῶν κρατουμένων; Θὰ εἶχα κάνει τὴ δουλειά μου; Θὰ εἶχα δραπετεύσει; Θὰ εἶχα καταλάβει πῶς αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους; Τί θὰ εἶχε κάνει ὁ σύντροφός μου; Τί θὰ εἶχε κάνει ὁ πατέρας μου; Τί θὰ ἔκανε ὁ γιός μου ἂν βρισκόταν σ' αὐτὴ τὴ θέση; Πρέπει

12. Παραδοσιακὸ χιλιάνικο μαχαίρι, μὲ κυρτὴ καὶ μυτερὴ ἄκρη, σχεδιασμένον γιὰ νὰ διευκολύνει τὸ κόψιμο τοῦ λαίμου τῶν ζώων.

κάποιος νὰ μπεῖ σ' αὐτὴ τὴ θέση; Ποιανοῦ εἶναι οἱ εἰ-
κόνες ποὺ τριγυρίζουν στὸ κεφάλι μου; Ποιανοῦ εἶναι
αὐτὲς οἱ κραυγές; Τίς διάβασα στὴ μαρτυρία ποὺ ἐσεῖς
καταθέσατε στὴ δημοσιογράφο ἢ τίς ἄκουσα ἐγὼ ἢ ἴδια
κάποια στιγμή; Εἶναι μέρος κάποιας σκηνῆς δικῆς σας
ἢ κάποιας σκηνῆς δικῆς μου; Ὑπάρχει κάποιο λεπτὸ
ὅριο ποὺ χωρίζει τὰ συλλογικὰ ὄνειρα; Ὑπάρχει κάποιος
τόπος ὅπου ἐσεῖς κι ἐγὼ βλέπουμε στὰ ὄνειρά μας ἓνα
σκοτεινὸ δωμάτιο γεμάτο ἀρουραίους; Αὐτὲς οἱ εἰκόνες
γλιστροῦν ἄραγε στὸ μυαλό σας καὶ ὅταν εἴστε ξύπνιος
καὶ δὲν σᾶς ἀφήνουν νὰ κοιμηθεῖτε; Θὰ μπορέσουμε ἄρα-
γε νὰ δραπετεύσουμε ποτὲ ἀπ' αὐτὸ τὸ ὄνειρο; Θὰ μπο-
ρέσουμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ μεταφέρουμε στὸν
κόσμο τὴν κακὴ εἰδηση γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ ὑπῆρξαμε ἱκα-
νοὶ νὰ πράξουμε;

"Ὅταν ἤμουν μικρή, μοῦ ἔλεγαν πῶς ἂν φερόμουν ἄσχη-
μα θὰ ἐρχόταν νὰ μὲ πάρει ὁ γέρος μὲ τὸ τσουβάλι. "Ὅλα
τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ δὲν ἄκουγαν τοὺς γονεῖς τους ἐξα-
φανίζονταν μέσα στὸ ἀχανὲς καὶ σκοτεινὸ τσουβάλι ἐκεί-
νου τοῦ μοχθηροῦ γέρου. Αὐτὴ ἡ ἱστορία ὅχι μόνο δὲν μὲ
φόβιζε ἀλλὰ πάντοτε μοῦ προκαλοῦσε περιέργεια. Κρυ-
φὰ μέσα μου ἤθελα νὰ γνωρίσω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ν'
ἀνοίξω τὸ τσουβάλι του, νὰ μπῶ μέσα, νὰ δῶ τὰ ἐξα-
φανισμένα παιδιὰ καὶ νὰ φτάσω στὴν καρδιὰ τοῦ μαύ-
ρου μυστηρίου. Τὸν φαντάστηκα πολλὲς φορές. Τοῦ ἔβα-
λα πρόσωπο, κοστούμι, ἓνα ζευγάρι παπούτσια. "Ὅποτε
τὸ ἔκανα αὐτό, ἡ μορφή του γινόταν πιὸ ἀνησυχητικὴ,
γιατὶ συνήθως τὸ πρόσωπο ποὺ τοῦ ἔβαζα ἦταν κάποιον
γνωστό, τοῦ πατέρα μου, τοῦ θείου μου, τοῦ μπακάλη

στη γωνία, τοῦ μηχανικοῦ στοῦ συνεργεῖο ἐδῶ δίπλα, τοῦ καθηγητῆ μου στίς φυσικὲς ἐπιστῆμες. Ὅλοι μποροῦσαν νὰ εἶναι ὁ γέρος μὲ τὸ τσουβάλι. Μέχρι κι ἐγὼ ἡ ἴδια, ἂν κοιταζόμουν στοὺν καθρέφτη καὶ ζωγράφιζα ἓνα μουστάκι, μποροῦσα ἴσως νὰ ἀναλάβω τὸ ρόλο.

Ἀξιότιμε Ἀντρές, εἶμαι ἡ γυναίκα ποὺ θέλει νὰ κοιτάζει μέσα στοῦ τσουβάλι.

Ἀξιότιμε Ἀντρές, εἶμαι ἡ γυναίκα ποὺ εἶναι διατεθειμένη νὰ ζωγραφίσει στοῦ πρόσωπό της μουστάκι γιὰ νὰ πάρει τὸ ρόλο.

Ἄν ἔχετε φτάσει στοῦ τέλος αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὸ αἶτημά μου δὲν σᾶς ἔχει φανεῖ παράλογο ἢ ἀνάρμοστο, θὰ σᾶς ἤμουν εὐγνώμων ἂν μοῦ γράφατε σ' αὐτὴ τὴ διεύθυνση. Θὰ περιμένω ἐναγωνίως τὴν ἀπάντησή σας.